

PAM Pokrajinski
arhiv
Maribor

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 5 (2022), št. 2 / Year 5 (2022), No. 2

Maribor, 2022

Prejeto / Received: 28. 06. 2022

1.02 Pregledni znanstveni članek

1.02 Review article

<https://doi.org/10.54356/MA/2022/CFPS7164>

Z ZAKONOM O ARHIVIH DOLOČEN DOSTOP DO ARHIVSKEGA GRADIVA NA MADŽARSKEM

Iva Lana LANŠČAK

Študentka 1. stopnje programa Arhivske znanosti,
Alma Mater Europaea, ECM, Maribor, Slovenija
ivalana90@gmail.com

Izvleček:

Namen prispevka je prikazati možnosti dostopa do arhivskega gradiva, ki ga hranijo arhivi na Madžarskem. Dostop do arhivskega gradiva je urejen z Zakonom o javnih listinah, javnih arhivih in varstvu zasebnega gradiva, ki je stopil v veljavo leta 1995. Pri pisanju prispevka se je avtorica osredotočala na prebiranje zakonov s področja arhivistike, ki veljajo na Madžarskem in ki urejajo dostop do arhivskega gradiva. Iz prispevka izvemo, kakšni so roki dostopnosti arhivskega gradiva, ki ga hranijo arhivi na Madžarskem, v katerih primerih je gradivo nedostopno in kakšne zahteve morajo biti izpolnjene na podlagi zakona o arhivih, da se lahko dostopa do arhivskega gradiva.

Ključne besede:

Temeljni zakon, Madžarski nacionalni arhiv, Arhivski zakon 1995, madžarska zakonodaja, dostop

Abstract:

Access to Archival Records in Hungary According to the Archives Act

The purpose of the article is to present the possibilities to access archival records kept by archives in Hungary. Access to archival records is regulated by the Archives Act, which entered into force in 1995. By writing this article the author focused on reading the laws in the field of archiving that apply in Hungary and are regulating the access to archival records. The research shows when users may access archival records, kept by public archives in Hungary, in which cases there is no access to archival records and which requirements need to be met in order to access archival records according to the Archives Act.

Key words:

fundamental law, National archives of Hungary, Archives Act 1995, Hungarian legislation, access

1. Uvod

Namen hrambe zapisov izhaja predvsem iz tistih situacij, ko potrebujemo nek dokaz, da uredimo določene stvari. Ti hranjeni zapisi, ki služijo kot dokaz za delovanje neke organizacije ali posameznika, imajo vlogo pravne varnosti. Tako imajo na primer vlogo pravne varnosti pogodbe o delu, odločbe občinskega urada o določitvi socialnih prejemkov, kupoprodajne pogodbe in notarske oporoke. Za vsako organizacijo je pomembno, da se podatki, ki obstajajo v gradivu, shranijo varno in da ostanejo verodostojni. Upravljanje z zapisi ima pomembno vlogo tako v javni kot tudi v zasebni upravi, ne glede na to, ali so ti zapisi v papirnati ali elektronski obliki. Pri tem imata seveda pomembno vlogo tudi vključenost države in pa zakonodaja, ki mora biti pregledna. V interesu izvajalcev zakona, upravnikov in vodij je, da so seznanjeni z regulativnim okoljem in da pri svojem delu uporabljajo zakone. Zavedati se morajo svojih pravic in dolžnosti ter odgovornosti. Za regulativno okolje, ki se nanaša na upravljanje z zapisi pri organih, ki opravljajo javne naloge, je značilna raznolikost. V hierarhiji pravnih virov se ureditev razteza od zakonskih določb in izvršnih uredb, oblikovanih na podlagi pooblastil iz zakona, vse do pravnih instrumentov državne uprave (Bodó, 2016).

Madžarska je neodvisna, demokratična pravna država, katere državna ureditev je republika. Madžarska je 19. marca 1944 izgubila državno samoodločbo, a jo je 2. maja 1990 obnovila. Ta dan se šteje kot dan začetka nove demokracije države in ustavne ureditve. Na ta dan je bilo oblikovano prvo svobodno izvoljeno predstavništvo ljudstva. Temelj madžarskega pravnega sistema predstavlja Temeljni zakon (Alaptörvény) (Magyar Közlöny, 2018). Vsak zakon mora biti skladen z njim. Temeljni zakon je sprejel madžarski parlament in je vstopil v veljavo 1. januarja 2012 (European Justice, 2019).

Zakone sprejema parlament. Temeljne pravice in obveznosti se določijo z zakonom v skladu s Temeljnimi zakonom. Slednji določa več uredb, med njimi uredbe vlade, uredbe samoupravnih lokalnih skupnosti, uredbe predsednika vlade in ministrske uredbe. Te uredbe ne smejo biti v nasprotju z zakonom (European Justice, 2019).

2. Zakonodaja s področja arhivov

Madžarski nacionalni arhiv (Magyar Nemzeti Levéltár) je osrednji splošni arhiv. Njegova osrednja organizacijska enota je Deželni Arhiv (Országos Levéltár). Deželni arhiv in 20 županijskih arhivov so od 1. oktobra 2012 vključeni v Madžarski nacionalni arhiv (Magyar Levéltári Portál, n. d.). Zakon določa, da sodi med naloge državnega arhiva vodenje podatkov vseh arhivov na Madžarskem (Madžarski Nacionalni Arhiv, n. d.). Tako ta osrednji arhiv vodi podatke županijskih arhivov (megyei levéltárak), arhiva glavnega mesta Budimpešta (Budapest Főváros Levéltára), mestnih arhivov (városi levéltárak), državnih strokovnih arhivov (állami szaklevéltárak), cerkvenih arhivov (egyházi levéltárak) in visokošolskih arhivov (felsőoktatási levéltárak) (Magyar Levéltári Portál, n. d.).

Zakon o arhivih v 12. členu določa, da je gradivo treba predati pristojnemu arhivu 15 let po nastanku gradiva. V 17. členu Zakona o arhivih je določeno, da v pristojnost Madžarskega Nacionalnega arhiva spada gradivo urada predsednika republike, urada parlamenta, državnega tožilstva, računskega sodišča, urada komisarja za temeljne pravice, urada ustavnega sodišča, gradivo Madžarske narodne banke, vrhovnega sodišča, narodnega pravosodnega urada, gradivo organov pregona, državnih organov, deželnih javnih organov in javnih fundacij ter drugih (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Splošni predpisi, ki veljajo za arhive na Madžarskem, so zakoni in uredbe, in sicer vladne in ministrske uredbe.

ZAKONI

- Zakon o javnih listinah, javnih arhivih in varstvu zasebnega gradiva iz leta 1995 (1995.évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről),
- Zakon o muzejskih institucijah, knjižnične dejavnosti in javnem izobraževanju iz leta 1997 (1997.évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről),
- Zakon o varstvu kulturne dediščine iz leta 2001 (2001.évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről),
- Zakon o preučevanju dejavnosti tajnih služb preteklega sistema in o ustanovitvi Zgodovinskega Arhiva Službe državne varnosti iz leta 2003 (2003.évi III.törvény az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról),
- Zakon o varstvu tajnih podatkov iz leta 2009 (2009.évi CLV. törvény a minősített adatok védelméről),
- Zakon o matičnih knjigah iz leta 2010 (2010. évi I.törvény az anyakönyvi eljárásról),
- Zakon o pravici do informacijskega samoodločanja in svobodi obveščanja iz leta 2011, ki je vstopil v veljavo 1. januarja 2012 (2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról) (Magyar Nemzeti Levéltár, n.d.),
- Sprememba zakona iz leta 1995 o Zakonu o javnih listinah, javnih arhivih in varstvu zasebnega gradiva, katerega je sprejel Parlament 18. maja 2021 (2021.évi LVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995.évi LXVI. törvény módosításáról) (Magyar Közlöny, 2021).

UREDBE

Vladne uredbe

- Vladna uredba o globah s področja varstva dediščine iz leta 2001 (191/2001.(X.18.) Kormányi rendelet az örökségvédelmi bírságról),
- Vladna uredba o objavi sporazuma o varstvu podatkov med Vlado Republike Madžarske in Vlado Države Izrael o prenosu in uporabi kopij dokumentov o holokavstu, ki vsebujejo varovane osebne podatke v madžarskih arhivih, Yad Vashem-mu, Spominskemu Uradu mučencev kolokavsta in herojev v Jeruzalemu iz leta 2002 (13/2002. (I.31.) Kormányi rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és Izrael Állam Kormánya között a magyarországi levéltárakban őrzött, védett személyes adatot tartalmazó Holocaust-dokumentumok másolatának a jeruzsálemi Yad Vashem, a Holocaust Mártírjai és Hősei Megemlékezési Hivatala részére történő átadása és felhasználása tárgyában készült adatvédelmi szerződés kihirdetéséről),
- Vladna uredba o splošnih zahtevah za upravljanje z zapisi organov, ki opravljajo javne naloge, iz leta 2005 (335/2005. (XII.29.) Kormányi rendelet a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményeiről),
- Uredba o delovanju Državne Policije in o ravnanju s tajnimi podatki iz leta 2010 (90/2010. (III. 26.) Kormányi rendelet a Nemzeti Biztonsági Felügyelet működésének, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről) (Magyar Nemzeti Levéltár, n.d.).

Ministrske uredbe

- Uredba Ministrstva za narodno kulturno dediščino o Arhivski Instituciji in arhivskem strokovnem nadzoru iz leta 2002 (7/2002. (II. 27.) NKÖM rendelet a Levéltári Kollégiumról és a levéltári szakfelügyeletről),
- Uredba Ministrstva za človeške vire o strokovnih zahtevah povezanih z dejavnostjo javnih arhivov in javnih zasebnih arhivov iz leta 2015 (27/2015.(V. 27.) EMMI rendelet a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről. (Magyar Nemzeti Levéltár, n. d.).

3. Dostop do podatkov v arhivih

Dostop do javnega arhivskega gradiva v Madžarskem nacionalnem arhivu ureja Zakon o arhivih iz leta 1995, Zakon o matičnih knjigah iz leta 2010, Zakon o pravici do informacijskega samoodločanja in svobodi obveščanja iz leta 2011 in Uredba Ministrstva za človeške vire o strokovnih zahtevah, povezanih z dejavnostjo javnih arhivov in javnih zasebnih arhivov iz leta 2015. Po Zakonu o arhivih je vsaki fizični osebi omogočen prost dostop do arhivskega gradiva, ki se hrani v javnih arhivih, in sicer na podlagi oddaje predhodne vloge za vpogled v arhivsko gradivo (Magyar Nemzeti Levéltár, n. d.).

3.1 Zakon o javnih listinah, javnih arhivih in varstvu zasebnega gradiva

Zakon o arhivih ureja dostop do uporabe javnega arhivskega gradiva v 4. poglavju. Arhivsko gradivo v javnih arhivih je dostopno po 30 letih od nastanka gradiva. Brez časovne omejitve je dostopno tisto arhivsko gradivo, ki je že bilo zakonito objavljeno. Uporabnik se mora pred dostopom do arhivskega gradiva identificirati. V arhivu se vodi evidenca o gradivu, ki je bilo dano v uporabo. Poleg tega je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov uporabnika, skladno z zakonskimi določili o varstvu osebnih podatkov (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Obstaja pa tudi možnost dostopa do arhivskega gradiva še pred iztekom 30-letnega obdobja nedostopnosti. Arhiv lahko namreč na podlagi soglasja ustvarjalca arhivskega gradiva oz. soglasja njegovega pravnega naslednika odobri uporabniku dostop do arhivskega gradiva pred iztekom roka. Tudi v primeru, da je organ prenehal delovati in nima pravnega naslednika, dovoli javni arhiv dostop do arhivskega gradiva še pred iztekom roka 30 let (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Arhivsko gradivo, ki vsebuje osebne podatke, postane dostopno 30 let po smrti osebe, na katero se osebni podatki nanašajo. Osebne podatke je potrebno ščititi 90 let od datuma rojstva osebe, na katero se podatki nanašajo, če čas smrti osebe ni znan. Če nista znana niti čas rojstva niti čas smrti osebe, na katero se podatki nanašajo, je gradivo treba ščititi 60 let od nastanka tega gradiva. Dostop do arhivskega gradiva, ki vsebuje osebne podatke, pa je mogoč še pred iztekom roka 30 let v primeru, da se za potrebe raziskovanja na lastne stroške uporabnika uporabi anonimizirana kopija. Nadalje je dostop mogoč, če oseba, na katero se osebni podatki nanašajo, oz. – po njeni smrti – dediči ali sorodniki privolijo v uporabo tega gradiva. Dostop do gradiva, ki vsebuje osebne podatke, v primeru, da je že preteklo 30 let od nastanka tega gradiva, pa je mogoč, če se za uporabo gradiva izkaže, da je vpogled v podatke potreben za znanstvenoraziskovalne namene. Arhiv je dolžan dovoliti uporabo arhivskega gradiva v te namene, če uporabnik priloži mnenje organa, ki izvaja znanstveno raziskavo, na podlagi podrobnega raziskovalnega načrta. V primeru znanstvenoraziskovalnega dela je uporabnik dolžan z osebnimi podatki, s katerimi se sreča v gradivu, ravnati v skladu z

Zakonom o varstvu osebnih podatkov (Arhivski zakon, 24.člen). Osebni podatki v arhivskem gradivu, ki se nanašajo na vojne ujetnike iz prve in druge svetovne vojne ter na osebe, ki so sodelovale v revoluciji leta 1956, vključno z osebnimi podatki kaznivih dejanj, postanejo dostopne 5 let po smrti dane osebe. To arhivsko gradivo in kopije tega gradiva so dostopni 30 let po nastanku gradiva, v kolikor jih javni arhiv tudi objavi, pri čemer mora biti zagotovljena ustrezna raven varstva osebnih podatkov (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Arhivsko gradivo, ki vsebuje tajne podatke ali druge skrivnosti, postane dostopno s soglasjem pooblaščenega osebe, ki je podatek označila kot tajen, oz. takrat, ko podatku preneha veljati tajnost, ki ga določi pooblaščen oseb. Gradivo, ki nastane v okviru mednarodne zaveze, gradivo, ki ga preda tuji organ v mednarodni pogodbi, ni dostopno. Prav tako ni dostopno javno gradivo, ki ne velja za arhivsko in za katere je organ ali fizična oseba določila, da še ni dostopno zaradi določenih pogojev. Če arhivskega gradiva ni mogoče dati na vpogled uporabniku zaradi fizičnega stanja arhivskega gradiva, javni arhiv na lastne stroške izdelava kopijo pod pogojem, da izdelava kopije ne bo uničila ali poškodovala izvirskega gradiva (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Javni arhiv lahko prošnjo za uporabo arhivskega gradiva zavrne delno ali pa v celoti, za to pa je potrebna pisna obrazložitev (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Javni arhiv lahko uporabniku posreduje posamezne podatke, če uporabnik dokaže, da je posamezen podatek oz. preverjanje tega podatka nujno za uveljavljanje njegovih pravic oz. da je ta podatek nujen za izpolnjevanje neke obveznosti na podlagi zakona ali uradne odločbe. Uporabnik vloži prošnjo, h kateri priloži svojo izjavo, da bo posamezne pridobljene podatke uporabljal le v namen, ki je določen v prošnji. Če izjave ne priloži ali pa je izjava nepopolna, arhiv prošnjo zavrne in o zavrnitvi prošnje pisno obvesti uporabnika (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Javni arhiv lahko da arhivsko gradivo, ki ga hrani, za določen čas na izposajo drugim arhivom v raziskovalne in razstavne namene ter v poslovne namene na način, ki je določen z ministrsko uredbo na podlagi pooblastila. Arhiv je dolžan odobriti izposajo gradiva v poslovne namene organu, ki je arhivsko gradivo ustvaril oz. njegovemu pravnemu nasledniku. Izposoja arhivskega gradiva v poslovne ali raziskovalne namene je možna tudi z izposajo kopij arhivskega gradiva (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

V primeru, da je dostop do arhivskega gradiva zavrnen, se lahko uporabnik obrne na sodišče. Zavrnitev dostopa do gradiva, ki vsebuje informacije javnega značaja, ureja Zakon o pravici do informacijskega samoodločanja in svobodi informacij (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

3.2 Zakon o pravici do informacijskega samoodločanja in svobodi obveščanja

Zakon o informacijah v 3. členu zajema obdelavo tistih podatkov, ki se nanašajo na osebne podatke, na posebne podatke, kazenske podatke in podatke, ki so javni zaradi javnega interesa. Zakon določa, da je osebni podatek vsaka informacija, ki se nanaša na fizično osebo. Posebni podatki so podatki o etnični pripadnosti, verskem in političnem prepričanju, podatki, ki se nanašajo na spolno življenje, in zdravstveni podatki. Kazenski osebni podatki so podatki, pridobljeni med kazenskim postopkom v zvezi s kaznivim dejanjem. Javni podatki oz. podatki javnega interesa so podatki, ki nastanejo v zvezi z opravljanjem javnih nalog. Nanašajo se na delovanje organa ali osebe, zlasti na poklicno dejavnost, organizacijsko strukturo, učinkovitost, pristojnost, na podatke, ki jih poseduje, na zakone, ki jih uporablja pri svojem poslovanju, in na poslovanje samo (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Zakon o informacijah v 4. členu določa, da mora biti namen za obdelavo osebnih podatkov ustrezen in jasno opredeljen. Osebni podatki se lahko obdelujejo zaradi uveljavljanja pravic in zaradi izpolnjevanja določenih obveznosti. Zbiranje in ravnanje s podatki mora biti skladno z zakonom (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Skladno s 5. členom Zakona o informacijah se osebni podatki lahko obdelujejo, če tako določa zakon za namen, ki temelji na javnem interesu. Zadevna oseba se mora z obdelavo osebnih podatkov strinjati. Osebni podatki se lahko obdelujejo tudi v namen zaščite vitalnih interesov ali za preprečitev neposredne nevarnosti. Posebni podatki se lahko obdelujejo, če je njihova obdelava nujna za izvedbo mednarodnih pogodb, ki so razglašene z zakoni. Obdelava posebnih podatkov je dovoljena, če bo z njihovo uporabo zagotovljena narodna varnost in pa v primeru preprečevanja, odkrivanja in pregona kaznivih dejanj. S kazenskimi osebnimi podatki lahko upravljajo samo državni in upravni organi v namene odkrivanja, preprečevanja in pregona kaznivih dejanj ter za namene opravljanja svojih upravnih in sodnih funkcij. Organ ali oseba, ki opravlja znanstvenoraziskovalno dejavnost, lahko razkrije osebne podatke samo takrat, ko je to potrebno za predstavitev rezultatov raziskav zgodovinskih dogodkov (Jogszabálytár, n. d.).

Javni podatki oz. podatki javnega interesa se ne razkrivajo, če so ti v skladu z Zakonom o tajnih podatkih določeni kot tajni (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

Nacionalni organ za varstvo podatkov in svobodo informacij (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság) lahko v določenem času in obsegu obdeluje vse osebne podatke ter podatke, ki so označeni kot državna skrivnost in poklicna skrivnost, če so ti podatki potrebni za vodenje določenega postopka. Po zaključenem postopku se osebni in varovani podatki zaklenejo. Ti podatki se nato hranijo do predaje v arhiv ali pa do takrat, ko se zapisi, ki so predmet zadeve v postopku, ne uničijo. Ti podatki se nato lahko obdelujejo le v namene izvršitev pravnomočnih odločb in s tem povezanih pritožb in revizij. Podatki se lahko razkrijejo samo sodišču in pooblaščenemu organu ali osebi (Nemzeti Jogszabálytár, n. d.).

3.3 Pravilnik o raziskovanju arhivskega gradiva v Madžarskem nacionalnem arhivu

Dokumenti, ki vsebujejo osebne podatke, so dostopni v znanstvene namene. Uporabnik mora takrat priložiti podroben načrt o znanstveni raziskavi, ki jo bo opravljal. Uporabniku je omogočen dostop do osebnih podatkov v primeru, da pisno izjavi, da bo osebne podatke obravnaval skladno s pravili, določenimi v Zakonu o svobodi informacij in Splošni Uredbi o varstvu podatkov. Dostop do arhivskega gradiva je mogoč tudi z anonimizirano kopijo arhivskega gradiva. V tem primeru se morajo prekri vsi tisti osebni podatki v arhivskem gradivu, na podlagi katerih je mogoče identificirati določeno osebo. Stroške anonimizacije krije uporabnik sam. Če določena oseba, na katero se nanašajo osebni podatki, še živi in bi uporabnik želel dostopati do teh podatkov, dostop ni možen niti z uporabo anonimizirane kopije arhivskega gradiva. Dostop do gradiva, ki vsebuje osebne podatke še živeče osebe, je mogoč, če ta oseba poda pisno soglasje. Gradivo, ki vsebuje osebne podatke o že umrli osebi, pa je dostopno, v kolikor dediči umrlega ali sorodnik, ki je naveden v Civilnem zakoniku, poda soglasje, podpisano v prisotnosti dveh prič ali odvetnika (Kutatási Szabályzat, 2022).

Podatki v kopijah državnih matičnih knjig, ki so jih vodili do 31. decembra 1980, so dostopni v matičnih knjigah umrlih oseb, če je od njihove smrti minilo 30 let. Če datum smrti ni znan, postanejo dostopni po 100 letih od datuma rojstva zadevne osebe. Če sta datum rojstva in smrti neznana, pa mora preteči 75 let od vpisa v matično knjigo. Podatki

v rojstnih matičnih knjigah postanejo dostopni 130 let po nastanku. Podatki v poročnih matičnih knjigah so prosto dostopni 86 let po nastanku. Dostop do podatkov v matičnih knjigah je možen tudi takrat, ko je gradivo še zaščiteno, torej pred iztekom obdobja 30 let, in sicer je dostop dovoljen zadevni osebi ali dedičem in uporabniku, ki pridobi soglasje zadevne osebe. V kolikor se podatki v matičnih knjigah uporabljajo v znanstvenoraziskovalne namene, se dovoli dostop pred iztekom obdobja 30 let, pod pogojem, da je raziskava v skladu z raziskovalnim načrtom in da je uporaba osebnih podatkov skladna s predpisi (Kutatási Szabályzat, 2019).

V skladu z Zakonom o svobodi informacij se posebnih podatkov v matičnih knjigah, neodvisno od rokov dostopnosti, ne sme snemati, prepisovati ali jih na kakršen koli način uporabljati, razen v primeru, da oseba (v primeru njegove smrti njegovi potomci), na katero se podatki nanašajo, z dostopom soglašajo ali pa dostopa do gradiva sama. Matičnih knjig ni dovoljeno kopirati (Kutatási Szabályzat, 2022).

Dostop do gradiva je mogoč še pred potekom 30 let od nastanka v primeru, da se organ, ki je svoje gradivo predal arhivu, s tem strinja. V primeru, da organ nima pravnega naslednika, je dostop do gradiva dovoljen (Kutatási Szabályzat, 2022).

Arhivsko gradivo, ki vsebuje tajne podatke ali kakšno drugo z zakonom določeno skrivnost, je dostopno samo s soglasjem pooblaščenice osebe, ki je podatkom določila tajnost (Kutatási Szabályzat, 2022).

Če je v arhivskem gradivu listina, ki ne velja za javno, se dostop zavrne pod pogoji, ki jih določi organ ali fizična oseba, ki je predala gradivo arhivu (Kutatási Szabályzat, 2022).

3.4 Anonimizacija arhivskega gradiva

Pravilnik o raziskovanju arhivskega gradiva temelji na Zakonu o svobodi informacij iz leta 2011 in na Zakonu o arhivih iz leta 1995. V pravilniku je *zadevna oseba* vsaka fizična oseba, katere osebni podatki se nahajajo v gradivu, ki ga hrani arhiv pod katerim koli naslovom. Pojem *anonimizacija* pa pomeni tehnični postopek, ki onemogoča prepoznavanje povezave med osebo in podatki (Budapest Főváros Levéltár, 2017).

Pravilnik skladno z zakonom določa, da je arhivsko gradivo, ki vsebuje osebne podatke zadevne osebe, dostopno za vsakogar, in sicer 30 let po smrti zadevne osebe. Do preteka tega obdobja pa je gradivo varovano. Pred tem časom arhivskega gradiva, ki vsebuje osebne in posebne podatke, ni dovoljeno dati v uporabo ali ga kopirati. Ta določba nalaga javnim arhivom obveznost, da pred omogočanjem dostopnosti do arhivskega gradiva preverijo roke varovanja podatkov v njem. Če se dejstva in leta o smrti zadevne osebe ne da ugotoviti, postane gradivo dostopno 90 let po rojstvu zadevne osebe. V primeru, da ni znano niti leto rojstva zadevne osebe, pa postane arhivsko gradivo dostopno 60 let po nastanku (Budapest Főváros Levéltár, 2017).

Obstajajo tri izjeme za dostopanje do osebnih podatkov v arhivskem gradivu še pred iztekom rok varovanja (Budapest Főváros Levéltár, 2017).

V prvem primeru je arhivsko gradivo, ki vsebuje osebne podatke, dostopno za uporabo, če je raziskavo mogoče izvesti z anonimizirano kopijo. V tem primeru se iz arhivskega gradiva izločijo vsi osebni podatki, na podlagi katerih je mogoče sklepati o identiteti zadevne osebe, na katero se osebni podatki nanašajo. Če je uporabniku znana identiteta osebe, če torej želi vpogled v arhivsko gradivo še živeče fizične osebe, na katero se arhivsko gradivo nanaša, dostop do tega gradiva ni možen niti z uporabo anonimizirane kopije. Če raziskovalec v prošnji za dostop do arhivskega gradiva pod zahtevano rubriko vpiše ime fizične osebe, to gradivo pa še spada v obdobje, ko še ni

dostopno, se mu dostop zavrne. Če pa uporabnik ne raziskuje točno določenih oseb, temveč vrste primerov (na primer nasilna kazniva dejanja), se domneva, da uporabnik oseb v gradivu ne pozna, zato se mu odobri dostop do anonimizirane kopije arhivskega gradiva (Budapest Főváros Levéltár, 2017).

V drugem primeru je arhivsko gradivo, ki mu še ni potekel rok nedostopnosti, dostopno, če v to privoli zadevna oseba. V primeru smrti zadevne osebe pa lahko v vpogled v arhivsko gradivo dovolijo dediči, v Civilnem zakoniku vpisani sorodniki ali življenjski sopotnik. Zakon pri tem zahteva, da zadevna oseba, po njeni smrti dedič, sorodnik ali življenjski sopotnik, pisno soglaša z uporabo njenih osebnih podatkov v raziskovalne namene in s kopiranjem zapisov. Če zadevna oseba (po njeni smrti sorodnik) dovoli dostop do arhivskega gradiva, ki vsebuje osebne podatke, še pred iztekom roka nedostopnosti, mora soglasje jasno obravnavati tudi možnost izdelave kopij in uporabe podatkov. V primeru, da arhivsko gradivo zadeva več oseb, na katere se osebni podatki v gradivu nanašajo, mora v to privoliti vsak izmed njih. Naloga arhiva je, da preveri, ali gre res za zadevno osebo oz. njenega sorodnika, ki je podal soglasje (Budapest Főváros Levéltár, 2017).

V tretjem primeru je možen dostop do osebnih podatkov v arhivskem gradivu, ki mu še ni pretekel rok nedostopnosti, za znanstvenoraziskovalne namene. V tem primeru za raziskovalce veljajo dodatni pogoji. Arhivu morajo predložiti sklep javnega organa, da jih pri raziskavi podpira oz. se morajo s pisno izjavo zavezati, da bodo z osebnimi podatki ravnali v skladu z Zakonom o informacijah (Budapest Főváros Levéltár, 2017).

Arhiv na podlagi pravilnika daje uporabnikom anonimizirane kopije gradiva v uporabo na način, da na kopiji gradiva napravi določene podatke neberljive. Med anonimizacijo mora biti vsaka stran vsakega zapisa prebrana in pregledana, kajti vsak zapis lahko vsebuje občutljive podatke. Anonimizacijo izvede referent za arhivsko gradivo, po potrebi se ta posvetuje še z vodjo organizacije. Pri izdelavi anonimizirane kopije arhivskega gradiva se lahko iz besedila izbrišejo samo tisti podatki, ki so zaščiteni z zakonom. Informacij, katerih varstvo zakon ne zahteva, uporabniku ni dovoljeno prekriti. Pri izdelavi anonimizirane kopije se mora ohraniti kontekst, kolikor je le mogoče, in paziti, da je besedilo čim bolj smiselno. Anonimizirana kopija mora ohraniti razmerja izvirnega besedila, vidno mora biti označeno, ali je bila kje izbrisana celotna stran, vrstica, beseda ali odstavek. Če se za anonimizacijo uporabljajo orodja informacijske tehnologije in bo kopija uporabniku posredovana v elektronski obliki, je treba poiskati takšno rešitev, ki zagotavlja nepovratnost anonimizacije z elektronskimi orodji (Budapest Főváros Levéltár, 2017).

V primeru registrov nepremičnin in zemljiških knjig je vsebina lastniškega lista javna, zato si lahko podatke, ki so na lastniškem listu, ogleda vsak. Na lastniškem listu so navedeni naslednji podatki: ime in sedež pravne osebe ali organizacije brez pravne osebe ter ime, rojstno ime (dekliško ime), naslov, ime in priimek matere in leto rojstva fizičnih oseb. Vse druge osebne podatke, ki jih ščiti rok nedostopnosti in niso del lastniškega lista, je treba prekriti. Prekrijejo se torej podatki o točnem času in kraju rojstva, osebna številka in v primeru kupoprodajne pogodbe tudi cena. Zadevna oseba v arhivskem gradivu lahko dobi gradivo in kopije tega brez anonimizacije. V času obdobja nedostopnosti se osebna številka zaščiti v vsakem primeru, tudi v lastniškem listu (Budapest Főváros Levéltár, 2017).

4. Zaključek

Dostop do arhivskega gradiva, ki ga hranijo javni arhivi na Madžarskem, je urejen z Zakonom o javnih listinah, javnih arhivih in varstvu zasebnega gradiva, z Zakonom o matičnih knjigah, z Zakonom o pravici do informacijskega samoodločanja in svobodi obveščanja in z Zakonom o tajnih podatkih. Arhivsko gradivo se preda javnim arhivom 15 let po njihovem nastanku in postane dostopno za uporabo oz. za raziskovanje 30 let po nastanku. Arhivsko gradivo, ki vsebuje osebne podatke, postane dostopno 30 let po smrti osebe, na katero se osebni podatki nanašajo, v primeru, da čas smrti osebe ni znan, 90 let po smrti osebe, v primeru neznanega datuma rojstva in smrti pa 60 let od nastanka gradiva.

Dostop do gradiva še pred iztekom roka nedostopnosti je mogoč s soglasjem organa oz. njegovega pravnega naslednika, ki je arhivsko gradivo predal v arhiv. Če pa arhiv nima pravnega naslednika, se uporaba gradiva dovoli.

Podatki v kopijah državnih matičnih knjig umrlih oseb so dostopni 30 let po nastanku gradiva, če je to gradivo nastalo pred 31. decembrom 1980. V primeru, da datum smrti ni znan, so podatki dostopni 100 let od datuma rojstva osebe. Če pa ni znan niti čas rojstva niti smrti, postanejo podatki dostopni 75 let od vpisa v matično knjigo. Podatki rojstnih matičnih knjig postanejo dostopni 130 let po nastanku, podatki poročnih matičnih knjig pa 86 let po nastanku.

Do arhivskega gradiva, ki je še varovano, torej mu ni pretekel rok nedostopnosti 30 let, je dostop mogoč, če se uporabniku zagotovi gradivo v obliki anonimizirane kopije. Dostop je mogoč tudi, če oseba, na katero se osebni podatki nanašajo, oz. njen zakoniti dedič privoli v uporabo ali pa gradivo uporablja sam. Uporaba arhivskega gradiva se dovoli v znanstvenoraziskovalne namene, če uporabnik na podlagi podrobnega raziskovalnega načrta priloži izjavo, da raziskavo podpira javni organ in da se strinja s pogoji uporabe osebnih podatkov. Dostop do arhivskega gradiva, ki vsebuje tajne podatke, je mogoč, ko tajnemu podatku preneha veljati tajnost in pa v primeru, da se pooblaščen oseba, ki je določila tajnost podatku, strinja z dostopom.

5. Viri in literatura

- Bodó, A. P. (2016).** *Minden, amit az iratkezelésről tudni kell.* Budapest – Pécs: Dialóg Campus Kiadó – Dóm Kiadó. Pridobljeno na <https://books.google.si/books?id=mL4MEAAQBAJ&pg=PT8&dq=bod%C3%B3+attila&hl=sl&sa=X&ved=2ahUKEwj9iPWP3JH2AhUo-yoKHQ2HDMEQ6AF6BAgKEAI#v=onepage&q=bod%C3%B3%20attila&f=false>.
- Budapest Főváros Levéltár. (2017).** *A közlevéltár anyagában történő kutatás és a levéltári anyag anonimizálásának egyes szabályairól.* Pridobljeno na: https://bparchiv.hu/sites/default/files/atoms/files/a_kozleveltar_anyagaban_torteno_kutatas_es_a_leveltari_anyag_anonimizalasanak_egyes_szabalyai_2017.pdf.
- European justice. Európai igazságügyi portál. (2019).** Pridobljeno na <https://e-justice.europa.eu>.
- Igazságügyi Minisztérium. (2018).** Magyar Közlöny – Magyarország Hivatalos Lapja. 2018/100. Pridobljeno na <https://magyarkozlony.hu/>.
- Igazságügyi Minisztérium. (2021).** Magyar Közlöny – Magyarország Hivatalos Lapja. 2021/235. Pridobljeno na <https://magyarkozlony.hu/>.
- Magyar Nemzeti Levéltár. (n.d.).** Pridobljeno na <https://mnl.gov.hu/>.

Magyar Nemzeti Levéltár. (2022). *A Magyar Nemzeti Levéltár Kutatási Szabályzata.*

Pridobljeno na https://mnl.gov.hu/sites/default/files/mnl_kutatasi_szabalyzata.pdf.

Magyar Nemzeti Levéltár. (2019). *A Magyar Nemzeti Levéltár Kutatási Szabályzata.*

Pridobljeno na <https://mnl.gov.hu/mnl/tml/kutatoszolgalat>.

Magyar Levéltári Portál. A Magyar Levéltárosok Egyesülete Honlapja. (n.d.). Pridobljeno na

<http://www.archivportal.hu/>.

Nemzeti Jogszabálytár. (n.d.). Pridobljeno na <https://njt.hu/>.

SUMMARY

ACCESS TO ARCHIVAL RECORDS IN HUNGARY ACCORDING TO THE ARCHIVES ACT

Iva Lana LANŠČAK

Archival science 1st level student,
Alma Mater Europaea, ECM, Maribor, Slovenia
ivalana90@gmail.com

The purpose of the article was to present the possibilities to access archival records kept by archives in Hungary. Access to archival records is regulated by the Archives Act, which entered into force in 1995.

The author focused on reading the laws in the field of archiving that apply in Hungary and are regulating the access to archival records. From the article we find out, when the users may access archival records, kept by public archives in Hungary, in which cases there is no access to archival records and which requirements need to be met in order to access archival records according to the Archives Act.

Access to archival records preserved in public archives in Hungary is regulated by the Archives Act. Regarding the access to archival records, this Act also refers to the protection of classified and personal data, which is regulated by the Classified Information Act and the Freedom of Information Act.

Archival records in public archives in Hungary is available for use 30 years after its creation. Access to archival records before that period is possible, if the creator of archival records agrees to it and in case of the termination of organization. Archival records containing personal data is available 30 years after the subject's death, in case the time of death is unknown, 90 years from the subject's date of birth and in case neither the time of the subject's death nor of his/hers birth is known, 60 years after its creation. Access to archival records containing personal data before the period of unaccessibility expires is possible by using anonymized copy or with the written consent of the subject or his legal heirs. Archival records, which contains classified data is available for use when the validity of secrecy expires, or with the consent of the authorized person, who determined the classification of data.

